

Piscino – traduje se o něm, že byl proveden podle obrazu, k němuž se sv. Benedikt modlil na poušti. Tento obraz „Mater domus“ se nalézá i v dalších benediktinských kláštěrech (Broumov, Břevnov).

Z původního zařízení v kapli dále zůstala kredenční skříňka, do které se ukládaly liturgické texty. Intarzovaný povrch zdobí po stranách znaky břevnovského a broumovského kláštera, uprostřed je postava s atributy tří božských ctností – Víry, Naděje a Lásky.

Zastavení v kapli sv. Vavřince můžeme uzavřít vzpomínkou na zdejší poutní setkání s břevnovským arcioptatem Anastázem Opaskem (1913–1999), stářím sice obtíženým, ale duchem stále svěžím, který mohl tuto svatyni alespoň v závěru svého pohnutého života několikrát navštívit, a to jako důstojný následovník svého předchůdce Bennona Löbla.

Nahore: Freska s výjevy ze života sv. Vavřince od Jana Karla Kováře.
Dole: Detail oltáře sv. Vavřince s obrazem od Františka Lichtenreitera a sochami od Karla Josefa Hienrla.

Památky Kladna a okolí 3) • vydalo Statutární město Kladno
ve spolupráci se spolkem Halda • k tisku připravila Kulturní komise Rady
města Kladna • text Vladimír Příbyl • foto Karel Pazderka •
grafická úprava Simona Ušelová • sazba Roman Hájek • Kladno 2019

Kaple sv. Vavřince v kladenském zámku patří k nejvýznamnějším barokním interiéřům v regionu.

Kladenský zámek (čp. 1) vyrostl na místě středověké tvrze, která byla radikálně přestavěna podle návrhu Kiliána Ignáce Dientzenhofera z let 1737–1739 pro potřeby benediktinského břevnovského kláštera. Budova, která ve svých základech nese část zdiva tvrze, se stala rezidencí opata Bennona Löbla a centrem kladenského panství, jež benediktini drželi od roku 1705. Práce dokončili v roce 1740, věžička však byla vztyčena až v roce 1750 (datace je na ní uvedena včetně monogramu opata Löbla – B. A. B.).

Již v letech 1741 a 1742, za války o rakouské dědictví, se stal zámek dočasným útlukem pro skupinu řeholníků, která sem přichla z Břevnova před drancující soldateskou. Podobně tomu bylo i v roce 1757 při vpádu pruských vojsk. Na starých mapách je patrné, nakolik byl celý areál správy zdejšího rozlehlého panství uzavřen tím, jak rezidenci doplňovala další hospodářská stavení.

Než vystoupíme po schodišti, které v přízemí uzavírá kovaná mříž se znakem Bennona Löbla, k opatské kapli v patře, připomeňme, že kladenský barok, jehož stavebníkem byl uvedený opat, vznikl ruku v ruce s rozsáhlou výzdobou kláštera v Břevnově. Na Kladně se proto shledáváme se stejnými tvůrci – s malířem Janem Karlem Kovářem (1709–1749) a sochařem Karlem Josefem Hiernlem (1693–1748), jejichž „uměleckým vedoucím“ byl Kilián Ignác Dientzenhofer (1689–1751). O obsahové náplni rozhodoval uměnímilovný opat, kterého s K. I. Dientzenhoferem pojilo přátelské pouto. Shodou okolností odcházejí na věčnost oba v prosinci 1751, krátce před nimi umírá jak malíř J. K. Kovář, tak sochař K. J. Hiernle. Tím končí také jedna z podstatných etap „benediktinského baroku“ v Čechách.

Kaple sv. Vavřince – svatyně patrona správců majetku

Skutečnost, že v kapli rezidence slavili benediktini bohoslužby, naznačují i dvě nevelké fresky v malovaných supraportách na chodbě patra se starozákonními náměty – Abrahám obětuje Izáka (Genesis 22, 1-14) a Setkání Abrahama s Melchisedechem (Genesis 14, 18-22) –, které můžeme chápat jako předobrazy mešní liturgie. Tyto starozákonní postavy zmiňoval při mši kněz při eucharistické modlitbě z misálu. Uvnitř svatyně nade dveřmi vidíme latinský nápis se jménem Bennona Löbla a chronogramem 1740. Ovalný

prostor završuje a výtvarně zhodnocuje freska se dvěma výjevy ze života sv. Vavřince. Na prvním potkává jáhen Vavřinec papeže Sixta II. vlečeného bičici do vězení, který svému věrnému služebníkovvi předpovídá mučednickou smrt. Na druhém je naplnění papežova varování. Vavřinec na výzvu císaře Valeriána, aby mu přinesl drahocennosti církve, ukazuje, že pravý poklad spatřuje církev v chudých a nemocných. To císaře rozlítlo a dal Vavřince mučit a upálit na roštu. Vrchol klenby významově vrcholí jemným a výtvarně kvalitním vyobrazením Nejsvětější Trojice. Dále zaujmou dynamicky ztvárněné edikuly s figurami andělů, zapadající do celkového Dientzenhoferova záměru rozšířit faktický trojrozměrný prostor plackové klenby o prostor iluzivní, malovaný. Toto řešení, v baroku běžné, nalezneme u J. K. Kováře na řadě fresek nejen v Břevnově, Broumově, ale i v nedalekém Smečně (sala terrena v zámeckém parku).

Restaurování kaple

V kapli proběhlo v roce 1998 rozsáhlé restaurování s cílem navrátit jí její barokní vzhled. Ze stěn byla sejmuta klišová vrstva z 19. století, pod kterou se odhalil dekorativní motiv, jemuž dominuje mřížka charakteristická pro pozdní barok.

Tehdy byla také odkryta postava ženy s křížem a kalichem s hostií, tradiční alegorie Víry. Můžeme ji však také ve vztahu k protějšmu oltáři interpretovat i jako personifikované zobrazení Církve. Restaurátoři Michal Tomek a Jaroslav Alt po obnově fresky s výjevy sv. Vavřince konstatovali, že J. K. Kovář ne vždy dbal kompozičních celků, jak o tom vypovídají patrné hranice denních dílů (tzv. giornata – vzhledem k technice je to rozsah fresky, který realizoval malíř během jednoho dne), jež jsou vedeny netradičně „klidnými“ plochami, což svědčí o rychlé práci zkušeného freskaře. Kovář vytvořil kolem roku 1740 neuvěřitelně velký počet nástěnných maleb v břevnovském klášteře, a navíc působil i v broumovském konventu, což vypovídá o jeho kreativité a výtvarné pohotovosti. Jeho díla poukávají osobitým uměleckým projevem, jež charakterizuje expresivní nadsázka při podání figur a kompoziční zasazení malovaných úseků architektury a krajiny. Kaple se po rehabilitaci malířské úpravy výtvarně opět sjednotila, prostor získal na iluzivní hybnosti. Se srovnatelným řešením se na Kladensku neseťkáme, lze je najít až v břevnovském klášteře.

Oltář sv. Vavřince

Po restaurování malby přistoupilo v roce 1999 město k obnově celého oltáře. Truhlářské práce pocházejí ze stejné dílny jako obdobný oltář z kapitulní síně břevnovského kláštera. Patrně se jedná o dílnu Jana Sichtmüllera. Hlavní oltářní obraz sv. Vavřince s mučednickým atributem (roštěm) nezhotožil freskař J. K. Kovář, ale malíř četných oltářních barokních pláten František Lichtenreiter. Autorem soch benediktinských světců, andělů a dekorativních váz je K. J. Hiernle.

Z plastik byla odstraněna novější bílá vrstva a obnoven zlacený povrch, inkarnát tváří a rukou; toto prvotní řešení se nachází i na zmíněném břevnovském oltáři. Sochy představují sv. Benedikta a pravděpodobně sv. Vintře (uvažuje se i o sv. Prokopu). Sochařská díla vykazují poměrně vysokou uměleckou úroveň s typickým rukopisem K. J. Hiernla, který je zřejmý nejen v charakteristickém jemném zhybnění anatomie soch a pojednání drapérie, např. tradičního středního svislého záhybu, ale zejména ve vypracování hlav s „žárovkovitě“ zvýrazněnou lebeční částí. V nástavci oltáře je umístěna Panna Maria benediktinských rozkoší (Delitiae Benedictinae), milostný obraz, jehož originál visí v římském kostele S. Benedetto in